

Žáci vytvářejí fiktivní příběhy, můžeme využít hlavní postavy z děl, která žákům zadáme jako povinnou četbu, nebo postavy z čítankových příběhů, s nimiž se žáci seznámili.

3. Co už víme o základních větných členech

Uvědomění si konstrukce a struktury větných celků. Vyhledávání základních větných členů. Určování podmětu, vyjadřování podmětu různými slovními druhy. Určování přísudku a slovního druhu, kterým je vyjádřen.

Využívání znalostí ze skladby při tvorbě vlastních jazykových projevů s ohledem na komunikační situaci.

Podle mluvnických tabulek a lišty zopakujeme všechny znalosti o základních větných členech – o druzích podmětu, přísudku, jak se na ně ptáme, čím mohou být vyjádřeny, jak rozlišíme podmět a přísudek holý, rozvitý, několikanásobný. Připomeneme, co vše již žáci znají. K motivaci využijeme fotografie – tvoříme holé věty – můžeme využít skupinové práce nebo soutěže družstev – v určeném čase utvořit co největší množství holých vět – ty pak můžeme různým způsobem rozvíjet – zadávat rozvíjení pouze podmětu, tvořit několikanásobný přísudek atd.

Větné členy holé, rozvité a několikanásobné určujeme a vysvětlujeme podle gramatické tabulky. Po – ptáme se otázkou 1. pádu – kdo? co?; Př – co Po dělá, co se praví o Po.

- 1 **Možné řešení:** Naše třída a sedmá A (několikanásobný) hrála (rozvitý) na hřišti fotbal. Honza (holý) rychle běhal a vysoko vyskakoval. (rozvitý několikanásobný) Markéta (holý) se při hře vesele smála. (rozvitý)
- 2 **Možné řešení:** Na zahradě kvetly pampelišky, fialky a sedmikrásy. Krávy a ovce se pásly na louce. Na dvorku pobíhali psi, slepice a husy. Vlaštovky a jiřičky seděly na drátech elektrického vedení. Lvi se v kleci povalovali a procházeli. Na sluncem rozpálených kamenech se vyhřívali hadi a ještěrky. Plameňáci, papoušci a pátrosi patří mezi cizokrajné ptáky. Kapky deště bubnovaly a tloukly na okna. V našich smíšených lesích rostou nejčastěji smrky, borovice, duby, buky a břízy. Nachlazený Jirka kašlal a kýchal.

- 3 Na Vánoce příroda (holý) spí (rozvitý), nedá se nic (holý) dělat; člověk (rozvitý) spjatý s přírodou čeká (rozvitý) s rukama v klíně, až přejde (holý) zima (holý). Nemůže ničím zasáhnout (rozvitý) do běhu věcí; jde (rozvitý) jen o to přežít nějak tu zimu. A tu na člověka, jenž (holý) sní a čeká (několikanásobný), přichází (holý) náhlá (rozvitý) věštění. Nedá-li se nic (holý) dělat, chce se mu alespoň předvídat (rozvitý). Člověk (rozvitý) s pluhem v ruce se už tak bezmocně neptá (rozvitý), jaká bude (holý) úroda (holý), protože do jisté míry ji sám už dělá (rozvitý); ještě mohou přijít (rozvitý) kroupy nebo sucho (několikanásobný), ale člověk (holý) aspoň udělá (rozvitý) své, aby mu na jeho poli urostlo (rozvitý). Čaruje (holý), aby mu zlé moci (rozvitý) nepoškodily (rozvitý) jeho dílo a jeho zdraví; proto světlí (rozvitý) hromničky proti bouři a kočičky proti zlé nemoci.

Podměty jsou podtrženy, přísudky vyznačeny.

SKLADBA

Podmět

- 1 kalendář (holý) – podstatné jméno; sněženka (holý) – podstatné jméno; (ona) (nevyjádřený) – nahrazený zájmenem; ty (holý) – zájmeno; zima (rozvitý) – podstatné jméno

hromničky – svěcené svíčky, které se zapalovaly v oknech za bouřky

díla Karla Čapka: *Loupežník, Továrna na absolutno, R.U.R., Věc Makropulos, Ze života hmyzu* (s bratrem Josefem), *Hordubal, Povětroň, Obyčejný člověk, První parta, Válka s mloky, Bílá nemoc, Matka, Dášeňka čili život štěněte, Hovory s T. G. M., Mlčení s T. G. M.*

Podmět vyjádřený je ve větě obsažen, je vyjádřen syntaktickým substantivem.

Podmět nevyjádřený – vyplývá z předcházející věty, ze struktury věty samé, lze jej nahradit osobním zájmenem.

Podmět všeobecný (nulový) – SMČ § 157, odst. 3:

Někdy není podmět vyjádřen ani podstatným jménem, ani zájmenem proto, že je všeobecný. Máme totiž na mysli osobní podmět životný, ale nikoli konkrétní, nýbrž všeobecný, prostě „člověk, lidé, někdo“. Ve větách s podmětem všeobecným je v množném čísle vždy shoda podle mužského rodu životného. Např.: Říkali mu bratr Paleček. Hlásili to v rozhlase. Zvonili poledne. – Spal, jako by ho do vody hodil. S poctivostí nejdál dojdeš. – Uctíváme památku obětí fašismu.

... a Ovetron, Obyčejný člověk, První parta, Válka s mloky, Bílá nemoc, Matka, Dášeňka čili život štěněte, povíčky s T. G. M., Mlčení s T. G. M.

Podmět vyjádřený je ve větě obsažen, je vyjádřen syntaktickým substantivem.

Podmět nevyjádřený – vyplývá z předcházející věty, ze struktury věty samé, lze jej nahradit osobním zájmenem.

Podmět všeobecný (nulový) – SMČ § 157, odst. 3:

Kdy není podmět vyjádřen ani podstatným jménem, ani zájmenem proto, že je všeobecný. Máme totiž na mysli osobní podmět životný, ale nikoli konkrétní, nýbrž všeobecný, prostě „člověk, lidé, někdo“. Ve větách s podmětem všeobecným je v množném čísle vždy shoda podle mužského rodu životného. Např.: Říkali mu bratr Paleček. Hlásili v rozhlase. Zvonili poledne. – Spal, jako by ho do vody hodil. S poctivostí nejdál dojdeš. – Uctíváme památku obětí ismu.

učebnice s. 80

a) Zkušený cestovatel putoval australskou buší. Zkušený málokdy věří začátečníkovi. Každý z výherců byl šťastný a spokojený. Celý kraj zahalily mlha a šero. Cítit se šťastným je pro každého člověka velmi důležité. Mnoho žáků bylo přijato k dalšímu studiu na středních školách. (Podmětem je genitiv počítaného předmětu žáků, nikoliv číslovka mnoho; nerozdělovat.) Tvoje ano mě potěšilo. My jsme se zúčastnili všech vystoupení školního pěveckého sboru. Po širokém okolí se rozléhalo zvonění kostelního zvonu. Dva sváteční týdny jsou již u konce. Hoří vyděsilo celou vesnici. Sytý hladovému nevěří. Každé proč má své proto. Linkový autobus a nákladní automobil zastavily na světelné křižovatce.

b, c) cestovatel – podstatné jméno, rozvitý; zkušený – přídavné jméno, holý; každý – zájmeno, rozvitý; mlha a šero – podstatná jména, několikanásobný; cítit se – infinitiv slovesa, rozvitý; mnoho – číslovka, rozvitý; ano – částice, rozvitý; my – zájmeno, holý; zvonění – podstatné jméno, rozvitý; týdny – podstatné jméno, rozvitý; hoří – citoslovce, holý; sytý – přídavné jméno, holý; proč – příslovce, rozvitý; autobus a automobil – podstatná jména, několikanásobný

5 Honzovy sestry hodně vyrostly. Obě moje děti chodily rády bosy. Běhali kolem nás hladoví toulaví psi. Setkali jsme se s Rusy, Francouzi, Italy a Španěly. V rozhlasě vysílali zprávy. Dědečkovy sestřenice přijely na návštěvu. Stará města stála na kopcích. Všichni poslouchali velmi pozorně. Dni se krátily. Zábly mu uši.

Karkule je staročesky čepec, karkulka je čepeček. Holčička se jmenovala Karkulka, protože nosila čepeček.